

al de woorden, die ze in Uw naam over ons gesproken hebben. Maar men gaf handen rechts en links: broeder! Dag broeder! Toen zei men tot den Heere: hier staan de broeders voor U. Men nam zelf de teksten niet serieus, van geen van beide kanten. De feiten noemde men den Heere niet, en ook elkaar niet; want het ging al dadelijk over bedoelingen.

Maar in den bijbel lees ik nog altijd: zoo gij dan uw gave op het altaar zult offeren, en aldaar gedachtig wordt dat uw broeder iets tegen u heeft, laat daar uw gave voor het altaar, en ga heen, verzoen u eerst met uw broeder, en kom dan en offer uw gave. Verzoening dient vooraf te gaan aan het offer, en daarom ook aan de offerande der gebeden. Maar men bidt in Oosterbeek, en moet na de tweede conferentie nog voorbereidend werkzaam zijn om den weg tot elkaar te vinden. De verzoening is nog niet geschied.

Waarom maakt men er zoo weinig ernst mee, dat de Schrift het „kwaad bidden“ bestraft? Is gehoorzaamheid niet beter dan offerande en opmerken dan het vette der rammen?

De menschen zeggen: ze bidden daar samen! Nu gaat het goed! En ik denk, dat men met het oog daarop dit gemeenschappelijk gebed wereldkundig maakt. Wat men gebeden heeft, en hoe men samen bidden kon, dat verneemt niemand. Doch het volk moet weten, dat men samen heeft gebeden, gedankt en gezongen. Men maakt de gebedshandeling publiek. Maar ik mis daarin den heiligen ernst tegenover God. En de mededeeling van het gebed heeft plaats, vrees ik, „opdat ze van de menschen gezien worden“. Maar Christus zegt van zulke bidders, dat ze hun loon weg hebben; hun loon is, dat de menschen hen prijzen, een loon bij den Vader is er dan echter niet. Gij, wanneer gij bidt, gaat in uw binnenkamer. En bidt geen ijdel verhaal van woorden. En uw Vader zal het u in het openbaar vergelden.

Ik mis hier zoo geheel den stijl van de bergrede.

En ons volk moge zich niet door deze eeden en gebeden laten betooveren. Als onze deputaten motiveeren waarom ze niet mogen ingaan op het voorstel van de Zwolse gedeputeerden, om de handelingen te beginnen met gemeenschappelijk gebed en in die acte als eerste daad voor God en menschen elkaar als broeders te erkennen, dan gaan er stemmen op, dat die weigering liefdeloos is en onbroederlijk. Als de Amersfoortsche synode het besluit neemt om gezien de feiten geen nieuwe deputaten voor „samenspreking“ te benoemen, dan zeggen diezelfde menschen: onbroederlijk. En ze vergeten dan maar, dat dat besluit ook is omlijst met gebeden en dankzeggingen. Ik vind het best, dat men dan niet zegt: ze hebben gebeden! Want een besluit wordt niet goed door begeleidende gebeden; de vraag is maar of het besluit zelf is naar de wet Gods. Laat men dan dus maar niet over gebeden praten, maar op de Amersfoortsche argumenten ingaan. Doch ik kan het heel slecht hebben dat diezelfde menschen opeens zoo enthousiast over Oosterbeek zijn, en zeggen: toenadering, want zie, ze bidden. Ze bidden samen, en noemen elkaar al bij voorbaat weer „broeders“. Zoolang men over de feiten heenloopt, beteekent die broederlijkheid niets, en zijn die gebeden als acte-van-erkenning-als-broeders-over-en-weer (bidt men nu eigenlijk tot God of tot de menschen?) — ik zeg: zoolang zijn ook die gebeden slechts verwerfderling; immers vervreemding van God en de heiligheid van zijn troon, en daarom ook een kracht van verwijdering tusschen de menschen, die elkaar naderen.

Waar is hier de ernst? Ik zou die vraag misschien nog niet gesteld hebben als de vorige week niet verschenen was het persverslag van het optreden van ds Bos in Stads kanaal, waar hij o.a. beweerde, dat als de „grootte Klaas“ zegt: $2 \times 2 = 7$, direct 80 pct. van ons volk hem dat na zegt. Dat beteekent: dat als K. S. een grove onwaarheid zegt, bijna al onze menschen hem in den leugen volgen. Ds Bos zegt zomaar, wat de synodalen ook altijd weer zeggen, dat het bij ons een „Schilder-zaakje“ is. Hij beweert dat van laat ik zeggen 75.000 menschen, van wie hij er misschien 1000 kent. Dan vergaat me de lust tot debatteeren, en ik zeg alleen maar: zoo grove laster in den mond van hem die van zijn actie telkens zegt: „voor Gods aangezicht“. Spaar me uw eeden, ds Bos, want U zegt lichtvaardig en zonder eenigen ernst schandelijke dingen van de meesten uwer broederen.

Een persoonlijke uitval van een emotioneel man tijdens een debat? Ik geloof het niet, want enkele dagen later zit hij met de Goede, Schelhaas, F. L. Bos, de Waard, Troost weer in Oosterbeek, onder gebed en dan lasteren ze samen, biddende, weer even gruwelijk over hun broederen: „de kerkelijke gemeenschap werd ondermijnd door de wijze, waarop vele bezwaarden agitatie hebben gevoerd“ (slot stelling VIII). Bewijzen? Ho maar. Persverslag immers? Maar ze sturen dit de wereld in, de zinnen lasterend, „met de bede, dat de Heere deze woorden moge gebruiken om het ambt der geloovigen te activeeren“. Ik begrijp er geen jota meer van, wat zij als het ambt der geloovigen zien. Moeten de menschen in hun ambt der geloovigen nu maar gaan roddelen, omdat de heeren in Oosterbeek onder gebeden verdachtmakingen lancereen? Ik begrijp niet, waar ds Bos den moed van

daan haalt om zijn broeders voor 80 pct. publiek te beleedigen en dan ook nog meent daardoor het ambt der geloovigen te activeeren. Want dit is een pertinente onwaarheid. Niet K. S. zegt: $2 \times 2 = 7$, maar Ds Bos in zijn vulgaire scheldpartijtje en zijn kornuiten in hun gedrukte communiqué zeggen: $2 \times 2 = 7$; en dan BIDDEN ze, dat de Heere alle geloovigen in hun ambt van Zondag 12 bewegen zal tot het herhalen van dezen laster.

Zoolang dat gehandhaafd blijft, geloof ik ook niets van den ernst der eeden en gebeden.

Bedoelingen en handelingen

De menschen van Oosterbeek spreken nu in dit communiqué in 11 punten „hun overtuiging uit“. Ja, dat interesseert me weinig, want het is subjectivisme. Ik voel meer voor de feiten. En in ieder geval hooren we in dit communiqué niets van de feiten, die de heeren tot hun overtuiging hebben gebracht. Als ze vruchtbaar werk hadden willen doen, hadden ze feiten moeten bekend maken, en normen moeten verkondigen. Want alleen daardoor kan en mag het ambt der geloovigen worden geactiveerd. Nu maken ze alleen maar hun subjectieve overtuiging bekend, en ze probeeren die ingang te doen vinden door het al even subjectieve motief van gebeden en gezangen. Maar dat is toch zeker geen acti-

Gij, KERKVOLK....

Gij kerkvolk, dat den strijd zoo moede zijt en zegt de eendracht te begéeren, als Amen op het Woord des Heeren, en buigen wilt voor Zijne majesteit, —

Gij, die geen Schilder of Synode wilt als afgod in het huis des Vaders, Gij, die dus hoorders en ook daders wilt zijn van Hem die alle vragen stilt

door d'eisch van RECHT te doen in Christus' [Kerk, —

Gij allen, komt en schuut de wetten die God niet stelt; en wilt beletten dat smaad geschiedt aan Zijn verzoenend werk.

Buigt dan voor Hem, begeerders van één huis; bekeert U van zoovele zonden; herroep besluiten die veruonden en plukt verwonderd vruchten van het Kruis.

Dan zijt Gij één in 's Heiland's kostbaar bloed. Dan zullen onze tenten galmen van hulp en heil en dank're psalmen, want vrede werd door een kus van 't recht [begroet.

Gij kerkvolk, dat den strijd zoo moede zijt en trouw wilt zijn Uw grooten Koning: Komt allen en versiert Zijn woning met 't gouden schijnsel der gehoorzaamheid.

J. L. J.

veering van het ambt der geloovigen? Ik meende nog altijd, dat het ambt een opdracht inhield, een mandaat, een instructie. Toen ik indertijd in mijn ambt bevestigd werd, heeft gelukkig geen sterveling me opgehouden met zijn persoonlijke overtuiging, doch men heeft uit de kerkelijke formulieren mij voorgelezen, wat het Woord zei over mijn taak als dominee, en men heeft me vermaand die taak getrouw te volbrengen. Dat was activeering van het ambt. En als men het ambt der geloovigen activeeren wil, houd den menschen dan Zondag 12 voor, en de 10 geboden, maar niet uw 11 Oosterbeeksche overtuigingen. Die zijn geen norm. Verkondig als het om de goede werken gaat toch alleen de wet Gods, en niet wat op uw goeddunken en op uw menschelijke inzettingen gegrond is. Moeten we nu heusch elkaar weer het abc gaan leeren? Uw heele spreken over het „ambt der geloovigen“ en de activeering ervan is een mooie naam, waarmee U de menschen tracht te spannen voor uw Oosterbeeksche karretje; maar ze moeten trekken den wagen Gods. Uw stellingen raken in feite nergens den dienst Gods, doch uw subjectieve hereenigingsideetjes en -weggetjes.

Subjectivisme, wat de klok slaat. Eeden, gebeden, overtuiging. Maar we zijn er nog niet. Want in I spreekt men uit, dat de „Gereformeerde Kerken“ in haar synoden van 1942-43 ongetwijfeld de bedoelingen hebben gehad, de wacht te betrekken bij de waarheid Gods etc. Het maakt me kriebelig: zullen we nu eindelijk eens niet over de feiten beginnen? Waaruit U die bedoelingen ontwijfelbaar hebt opgediept, hoort geen mensch. Maar ik vraag me af, wat Acta eener synode zijn. Voor u zijn het blijkbaar psychologische mémoires, waarin een synode haar bedoelingen uit. Ik meende evenwel, dat we daarin de handelingen en dezer vergaderingen vonden opgeteekend. Het maakt me kriebelig, zeg ik; want hier blijkt dat men den bodem der feiten verlaat. En ik kan het heel moeilijk hebben, dat U louter goeds

zegt van de bedoelingen der synode en zooveel kwaad weet van de bedoelingen der broeders (agitatie!).

Het was te vreezen, dat het dezen koers uit zou gaan. Want ds Bos had in zijn concrete voorstel dit pad al ingeslagen: heel wat fouten bij de synode, doch allemaal goed bedoeld. De liefdeloosheid etc. was aan den kant der bezwaarden. Nu, ik kom er nog wel op terug.

Bewijzen blijven weer achterwege. Maar nu Oosterbeek zich aldus uitsprekt over de bedoelingen der bekende synoden en zegt, dat die ontwijfelbaar goed waren, dan moge ik daartegenover stellen, met argumenten, waarom ik van die ontwijfelbaar zuivere bedoelingen niets geloof.

Wantrouwen, zegt U? O neen, de feiten spreken hier duidelijk. Hoe is in '36 op de synode van Amsterdam de misère begonnen? Met een voorstel uit den koker van Hepp; geen enkele kerkelijke vergadering had erom gevraagd. Zoolets doet een synode niet, die de wacht betrekken wil bij de waarheid Gods. Hoe is het daarmee gegaan, met dat voorstel? De wildste beschuldigingen zijn geuit; niet van eenzijdigheid hier of daar, maar van confessionele ontrouw, „erger dan in Assen“. Wat U in IV zegt over het afwijzen van „bepaalde eenzijdigheden“ is een legende; men begon met de ketter-jacht. Zulke legenden dienen de hereeniging niet. U weet precies evengoed als ik, hoe partijdig en bevooroordeeld men een onderzoek instelde: de meeningen van Waterink niet, die van Vollenhoven wel; die van Aalders niet, die van Schilder wel. Noemt u dat de wacht betrekken bij de waarheid Gods? God vloekt die partijdigheid. Collectief worden een aantal menschen in de verdachten-bank geduwd; namen werden officieel niet genoemd, alleen maar officieus gefluisterd. De wacht betrekken bij de waarheid Gods? O neen, alleen maar een wacht bij een aantal gangbare meeningen, en een jacht op wie die meeningen niet deelden. O ja, het is best mogelijk, dat deze of gene op de synode niet begreep wat er gebeurde. Maar de figuren die aan de touwtjes trokken! Zonder eenige aanklacht werd zoo maar een aantal ongenoemde publiek in staat van beschuldiging gesteld. Kijk, ik geloof van orthodoxie niets als er zoo met de geboden des Heeren wordt gespeeld. De Fari-zeën waren ook erg precies op hun inzettingen; maar Christus zei: uw ethiek, mijne heeren. Gij laat na de barmhartigheid en de trouw en het recht. Toen sprak Hij niet meer van goede bedoelingen, doch noemde hen „geveinsden“. Wie voor de waarheid Gods in brand staat, en de wacht betreft, wacht zich voor lichtelijk en onverhoord beschuldigen en veroordeelen; anders heet hij bij Christus een „geveinsde“.

Hoe ging het daarna met de commissie? Weet U niet meer van Greijdanus, Schilder, Vollenhoven? En de diplomatie tegen hen?

Toen in '42 de uitspraken, terwijl aan sommigen de mond gesnoerd was. En toen de groote massa der Gereformeerden smeekte de zaak niet door te zetten. En toen er tenslotte uitspraken kwamen, waarbij niemand werd gerehabiliteerd, waarbij ze bedektelijk werden veroordeeld. U zegt: goede bedoelingen ongetwijfeld, doch ik vraag: waar waren de barmhartigheid, de trouw en het recht?

Was de geest in '42 goed op de synode? Och kom; ik heb het zelf van nabij meegemaakt, want ik heb toen op het matje moeten komen.

Nu zal ik eindelijk het verhaal maar eens doen, juist omdat U de synoden van '42-'43 noemt. Het conflict tusschen de synode en Amersfoort viel in dien tijd, November 1942.

De synode had pas haar ultimatum aan Greijdanus en Schilder gesteld. En Amersfoort kreeg kennis daarvan; ik mag het nu wel zeggen: van Prof. Greijdanus. Al beweerde Prof. Ridderbos, dat Schilder er achter zat. Amersfoort besloot de besluiten sinds het moment der zelfcontinuering vooralsnog en zonder meer niet voor vast en bondig te houden, gaf daarvan kennis aan alle kerkeraden en wendde zich tot de classis. Enkele dagen later kregen de kerkeraden een tweeden brief van Amersfoort, waarbij werd meegedeeld dat het eerste schrijven werd ingetrokken om den vrede der kerken te dienen.

Meer wisten de kerken niet, maar ondertusschen was er heel wat gepasseerd.

We hadden op Maandag classisvergadering gehad, en de classis benoemde een deputatie om op Dinsdagavond met den kerkeraad te spreken en hem het oordeel der classis bekend te maken. We hadden nooit kerkeraad op Dinsdag, en het was een lastige avond, en moeilijk om de leden te convoceren. Maar we voerden geen agitatie en werkten dus mee. Toen ik 's avonds op den kerkeraad kwam, zat daar een deputatie van de synode: de voorzitter Ds Meijster, de professoren Den Hartogh, Nauta en J. Ridderbos en Ds P. de Jong. Ze waren niet genoodigd, Maar ik heb ze laten zitten, we voerden geen agitatie. Hoe ze wisten, dat de kerkeraad vergaderde? Och, ze hadden hun handlangers wel. Toen is er heel wat gepraat. En we kwamen niet klaar. En de synodedeputaten wilden graag, dat het moderamen van Amersfoort den volgende dag in de Oosterkerk nog eens met hen kwam praten. Het uur werd ons genoemd. En we gingen, we